

[พระอธิการอนันท์ , กฤษณ์ หน้า 7-25]

โวหารภาพพจน์เพื่อการสื่อสารธรรมของสวนโมกขพลาราม จังหวัด สุราษฎร์ธานี

Figures of Speech for Dhamma Communication of Suanmokkhaphalaram in
Suratthani Province

พระอธิการอนันท์ อุตฺตยุดโต สมศักดิ์. วิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

กฤษณ์ ทองเลิศ. วิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

Phra Arnon Uttayutto, Somsak. College of Communication Arts. Rangsit University.

Grit Thonglert. College of Communication Arts. Rangsit University.

Corresponding author, Email : arnon89.75mhz@gmail.com, grit.t@rsu.ac.th

Received: 24 February 2020 ; Revised: 04 March 2020 ; Accepted: 05 March 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เข้าใจถึงการใช่วิหารภาพพจน์เพื่อการสื่อสารธรรมของสวนโมกขพลาราม จังหวัด สุราษฎร์ธานี ในประเด็นการทำตนให้เข้าถึงหัวใจศาสนาของตน การพยายามช่วยกัน ถอนตัวออกจากอำนาจของวัตถุนิยม การพยายามทำความเข้าใจระหว่างศาสนา และเพื่อให้เข้าใจถึงปัจจัย ความสำเร็จของการสื่อสารหลักธรรมของพระวิทยากรสวน โมกขพลาราม แนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้เป็นแนวทางในการเข้าสู่ปัญหานำวิจัยได้แก่ แนวคิดการสื่อสารธรรม แนวคิดโวหารภาพพจน์ แบบจำลอง การสื่อสารของเบอร์โล ทฤษฎีการเรียนรู้ แนวทางการศึกษาเชิงสัญลักษณ์ศาสตร์ และภาษาภาพจิตรกรรม การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์ภาพจิตรกรรม แยกตามปณิธาน ๓ ประการของท่าน พุทธทาสภิกขุในเรื่อง การทำตนให้เข้าถึงหัวใจศาสนาของตน การพยายามช่วย กันถอนตัวออกจากอำนาจ ของวัตถุนิยม และการพยายามทำความเข้าใจระหว่างศาสนา โดยวิเคราะห์ภาพจิตรกรรมจำนวน ๑๙ ภาพ และสัมภาษณ์พระวิทยากรที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยความสำเร็จของการสื่อสารหลักธรรมของพระวิทยากรสวน โมกขพลาราม ผลการวิจัยดังนี้

(๑) โวหารภาพพจน์เพื่อการสื่อสารธรรมผ่านงานภาพจิตรกรรม ประกอบด้วยกลวิธีทางภาพและภาษา ดังนี้ ก) อุปมา ข) อุปลักษณ์ ค) สัมพจนามัย ง) อติพจน์ จ) บุคลาธิษฐาน ฉ) ปฏิทรรศน์ ช) ปฏิปุจฉา ซ) การ อ้างถึง ฉ) อุปมานิทัศน์ และ ญ) การแฝงนัย

(๒) ปัจจัยความสำเร็จของการสื่อสารหลักธรรมของพระวิทยากรเมืองคัมภีร์ประกอบสำคัญ ๓ ด้าน ดังนี้ ๒.๑ คุณลักษณะของพระวิทยากร ประกอบด้วย ก) มีความมั่นใจในลีลาแบบฉบับเป็นของตนเอง ข) เป็นคนช่างสังเกต ค) เป็นผู้ใส่ใจพรบปฏิภาณในการแก้ไขเหตุการณ์เฉพาะหน้า ง) มีการวางแผนที่ดี จ) มีความคิดสร้างสรรค์ ฉ) มีบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ดี ช) เป็นกัลยาณมิตรที่ดี ซ) มีความจริงใจในการถ่ายทอดความรู้ ๒.๒ การกำหนดแนวเนื้อหา ประกอบด้วย ก) การจัดการศึกษาเรียนรู้ตามปัญหาที่จุดเริ่มต้นจากผู้เรียน ข) การจัดการศึกษาเรียนรู้ในรูปแบบที่ค้นพบ ค) การจัดการศึกษาตามความคาดหวังของผู้เรียน และ ง) การจัดการศึกษาเรียนรู้ในรูปแบบธรรมชาติ ๒.๓ เทคนิคการสอน ประกอบด้วย ก) ต้องถ่ายทอดเป็น ข) มีเทคนิคต่างๆในการอบรม ค) มุ่งประโยชน์ต่อผู้รับฟังและผู้เข้ารับการอบรมเป็นสำคัญ และ ง) สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้เพื่อการขัดเกลา

คำสำคัญ : โวหารภาพพจน์, การสื่อสารธรรม, สวนโมกขพลาราม

Abstract

The objective of this research is to understand figures of speech for dharma communication of Suanmokkhaphalaram, Suratthani Province on the effort to comprehend the core of one's own religion, avoiding the materialism power, understanding different religions and understanding the keys to the success of the preacher priest in dharma communication of Suanmokkhaphalaram. The concepts and theories applied as the guideline of the research are Dharma communication concept, Figures of speech concept, Berlo's model of communication, Learning theory, Semiotics approach and Painting language. This qualitative research is conducted by analyzing paintings divided into 3 commitments of Buddhādāsa Bikkhu on the effort to comprehend the core of one's own religion, avoiding the materialism power, understanding different religions, analyzing 19 paintings and interviewing the preacher priest behind the success of dharma communication of Suanmokkhaphalaram. The research produces the following results:

(1) The figures of speech for dharma communication through paintings consist of the following figurative and linguistic methods a) parables b) metaphors c) synecdoche d) hyperboles e) personification f) paradox g) trivia quizzes h) allusion i) allegory and j) implications.

(2) There are 3 keys to the success of the preacher priest in dharma communication as the following 2.1 The characteristics of the preacher priest consisting of a) being confident in his own unique style b) being observant c) being able to quickly react to immediate events d) good planning e) creativity f) good personality and friendliness g) being a good friend h) being sincere in preaching 2.2 The contents are determined by a) student's issue b) discovery study c) student's expectation and d) natural study 2.3 The preaching techniques consist of a) the ability to convey messages b) training techniques c) the focus on benefits of the audience and participants and d) encouragement on constructive learning.

Key words : Figures of speech, Dharma communication, Suanmokkhaphalaram

ความนำ

ประเทศไทยได้ชื่อว่ามีพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ โดยมีหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักการสร้างคนให้เป็นคนดี เริ่มต้นตั้งแต่ตนเอง ครอบครัว สังคมรอบข้าง ตลอดจนมีผลถึงประเทศชาติ ขณะที่สภาพของสังคมในปัจจุบันเยาวชนเติบโตมากับสังคมแบบวัตถุนิยม นันทวรรณ รัตติวัณ (๒๕๕๔: ๑-๓) ได้กล่าวว่า เมื่อความเจริญเติบโตทางวัตถุเทคโนโลยี และกระแสทุนนิยมเสรี ได้รุกล้ำเข้ามาจนเป็นเหตุส่งผลให้ระบบความสัมพันธ์ รูปแบบการดำเนินชีวิตของคนในสังคมยิ่งทวีความสลับซับซ้อนและมีการเปลี่ยนแปลงมากยิ่งขึ้น เช่น ผู้คนเริ่มไม่สนใจสิ่งรอบข้างมากกว่าเรื่องของตนเอง ซึ่งสภาพการณ์เช่นนี้มักพบได้มากยิ่งขึ้นในสังคมปัจจุบัน สมาชิกในสังคมเน้นเอาคุณค่าทางวัตถุมากเกินไป ทำให้สมาชิกของครอบครัวเกิดค่านิยมที่ไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมที่ดีของสังคม อีกทั้งพฤติกรรมบริโภคนิยมและกระแสวัตถุนิยม ที่หลั่งไหลเข้ามาทำให้แต่ละคนมุ่งเอาแต่ผลประโยชน์ส่วนตัว เพื่อสนองความต้องการที่ไม่มีที่สิ้นสุด จนละเลยที่จะใส่ใจกับการสร้างครอบครัวให้มีความสุข

สถาบันพระพุทธศาสนาเป็นหนึ่งในกลไกทางสังคมที่มีหน้าที่สร้างเสริมสำนึกในศีลธรรม รวมไปถึงอบรมให้คนในสังคมเรียนรู้เข้าใจถึงคุณค่าของการรักษาและโทษของการละเมิดศีล การแก้ปัญหาในปัจจุบันนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าถึงจิตใจของคนในสังคมให้ได้ เนื่องมาจากปัญหาของสังคมปัจจุบันมีความซับซ้อนรุนแรงมากขึ้น ดังนั้น เราในฐานะของคนรุ่นปัจจุบันจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเรียนรู้ถึงสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และจะต้องหาสาเหตุของปัญหาในสังคมยุคใหม่ว่าอะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้พฤติกรรมการอยู่ร่วมกันมีการเปลี่ยนแปลงไป เพื่อที่จะเข้าใจถึงปัญหาอย่างแท้จริง และสามารถแก้ไขได้อย่างตรงจุด (พระประสาธน์ อธิสโร (เสมียนรัมย์), ๒๕๕๘ : ๑)

ดังนั้นเพื่อมุ่งเน้นให้คนในยุคดิจิทัลได้เข้าใจตนเองและการปฏิบัติตนต่อสถาบันครอบครัวมากขึ้น สอนโมกขพลาราม เป็นสถานที่ที่เหมาะสมในการอบรมธรรม เพราะถูกสร้างขึ้นมาเพื่อการช่วยกันเยียวยา รักษา ปลุกฝัง กล่อมเกลา ด้วยกิจกรรมและหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในชีวิตให้เยาวชนและประชาชน ได้มีจิตสำนึกผิดชอบชั่วดี มีสติปัญญา รู้จักพิจารณาใคร่ครวญในเหตุและผล รู้จักยังคิด มีจิตใจดีและมีพลังใจที่เข้มแข็งมุ่งเน้นให้เยาวชนได้เรียนรู้หลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนนำคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปปฏิบัติในการดำรงชีวิต ต่อครอบครัว รวมถึงการทำงานในอนาคต เพื่อมุ่งเน้นให้ประชาชนในยุคดิจิทัลเข้าใจตนเองและการปฏิบัติตนต่อสถาบันครอบครัวมากขึ้น ตลอดจนนำหลักธรรมที่ได้รับไปปรับใช้กับชีวิตให้เกิดประโยชน์สูงสุด

สอนโมกขพลารามมิใช่เป็นเพียงแค่สถานที่ให้การอบรม แต่การเรียน การศึกษา มิใช่การอ่าน แต่เป็นการเห็นที่ถูกต้องและสมบูรณ์ด้วยตนเองให้ห่างไกลกิเลส คือการปฏิบัติแนวอานาปานสติ การก่อตั้งสอนโมกขนั้น จุดมุ่งหมายคือการปฏิบัติกรรมฐานโดยแท้จริง คือ ละตัวตนและกองกิเลส มีระคะทั้งปวงให้ปฏิบัติจนเห็นตามความเป็นจริง โดยท่านพุทธทาสได้ตั้งเจตนารมณ์ไว้ คือ การค้นคว้าพระไตรปิฎก ส่งเสริมวิปัสสนาธุระ การตามรอยพระอรหันต์ สร้างสิ่งสำคัญการเผยแผ่ความรู้ธรรมะขึ้นลึก เน้นที่แก่นพุทธธรรมเป็นหลัก เพื่อส่งเสริมวิปัสสนาธุระ และส่งเสริมให้เกิดความหลุดพ้น และด้วยการทำให้พุทธศาสนาแพร่หลายไป มีประโยชน์แก่คนทุกคนในโลก นอกจากนี้ สอนโมกขพลารามยังได้จัดให้มีการอบรมแก่ เด็ก เยาวชน และพุทธศาสนิกชนทั่วไป ทั้งคนไทยและชาวต่างชาติ โดยไม่มีการแบ่งชนชั้นวรรณะให้ได้ฝึกฝนเรียนรู้และปฏิบัติธรรมได้ด้วยตนเอง ซึ่งจะต้องไม่ขัดต่อหลักคุณธรรม ศีลธรรม และจริยธรรมอันดีงาม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สอนในเรื่องการลด ละ เลิก อบายมุข และสารเสพติดให้โทษทุกชนิด โดยการใช้ชีวิตอยู่กับความเป็นธรรมชาติ การฝึกหัดให้มีระเบียบวินัยต่อตนเอง ซึ่งจะต้องศึกษาเรียนรู้หลักในการดำเนินชีวิตเพื่อแสวงหาหนทางดับทุกข์ด้วยตนเอง

คือการทำให้เกิดสติปัญญาและไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต

จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับเยาวชน และสมาชิกในสังคมไทยปัจจุบัน ทำให้ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญ และเกิดแรงบันดาลใจที่จะทำการศึกษาไวยาหารภาพพจน์เพื่อการสื่อสารธรรมของสวนโมกขพลาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผ่านสื่อภาพจิตรกรรมฝาผนังโรงมหรสพทางวิญญาณว่ามีวิธีการใช้ไวยาหารภาพพจน์เพื่อการสื่อความหมายธรรมอย่างไร รวมทั้งปัจจัยความสำเร็จของการสื่อสารหลักธรรมของพระวิทยากรในการปลูกฝังหล่อหลอมให้เยาวชน และสมาชิกทุกคนเป็นคนดีของสังคม

ปัญหานำวิจัย

๑) การใช้ไวยาหารภาพพจน์เพื่อการสื่อสารธรรมของสวนโมกขพลาราม ในประเด็นการทำตนให้เข้าถึงหัวใจศาสนาของตน การพยายามช่วยกันถอนตัวออกจากอำนาจของวัตถุนิยม และการพยายามทำความเข้าใจระหว่างศาสนา มีวิธีการอย่างไร

๒) ปัจจัยความสำเร็จของการสื่อสารหลักธรรมของพระวิทยากร สวนโมกขพลาราม มีอะไรบ้าง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

๑ แนวคิดการสื่อสารธรรม เป็นหลักพุทธวิธีในการสอนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ว่าด้วยวิธีการเผยแผ่ธรรมของพระพุทธเจ้า และพระสงฆ์สาวกทั้ง ๖๐ รูปที่ส่งไปประกาศพระศาสนานั้น ได้ใช้สื่อธรรมชาติเป็นอุปกรณ์ในการสอน แล้วยังใช้กลวิธีและกลอุบายประกอบการสอน ทำให้ผู้ฟังเข้าใจง่ายและสามารถเข้าถึงความหลุดพ้น

๒ แนวคิดไวยาหารภาพพจน์ (Figures of Speech) เป็นการใช้อนุกรมและภาพเพื่อการสื่อความหมาย การใช้ไวยาหารภาษาให้เกิดภาพทำให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึกได้ลึกซึ้งซึ่งกว่าการกล่าวอย่างตรงไปตรงมา เพราะไวยาหารภาพพจน์ให้สุนทรียะทางอารมณ์ด้วยเป็นภาษาที่สร้างสรรค์ มีความน่าสนใจและจุดประกายความคิดและจินตนาการให้กับผู้รับสารได้เป็นอย่างดี

๓ แนวคิดแบบจำลองการสื่อสารของเบอร์โล (Berlo, ๑๙๖๐) ว่าด้วยองค์ประกอบทางการสื่อสาร ๖ ประการ ประกอบด้วย ผู้ส่งสาร สาร ช่องทางการสื่อสาร ผู้รับสาร บริบท รหัสทางการสื่อสาร และหน้าที่ทางการสื่อสารของแต่ละองค์ประกอบ โดยงานวิจัยนี้เน้นหน้าที่ในการกำกับความหมายของผู้ส่งสาร หน้าที่เชิงสุนทรีภาพของตัวสาร และหน้าที่ในการจัดระบบสัญลักษณ์ของรหัสทางการสื่อสาร

๔ ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning theory) ได้กล่าวถึง ประเด็นการเรียนรู้ของคนไทยนั้นได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ ความเชื่อ ค่านิยม และหลักคำสอนทางพุทธศาสนา ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งด้าน พฤติกรรม ความคิด ได้ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ โดยผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูด้วยชั้นต่างๆ เช่น การเรียนรู้โดยผ่านการจำ การเรียนรู้ด้วยความเข้าใจ การเรียนรู้แบบการประยุกต์ และการเรียนรู้แบบวิเคราะห์ สังเคราะห์ เป็นต้น แล้วจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการ และความสามารถของผู้เรียน โดยสร้างรูปแบบการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจต่อผู้เรียนด้วยรูปแบบใหม่ๆ ที่น่าสนใจ และการสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งทั้งหมดจะนำไปสู่เป้าหมายของการจัดการศึกษาได้อย่างแท้จริง

๕ แนวทางการศึกษาเชิงสัญญานศาสตร์ (Semiotics) ได้กล่าวถึงประเด็นสัญญานวิทยา ว่าเป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับระบบของสัญลักษณ์ที่ปรากฏอยู่ในความคิดของมนุษย์ อันเป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวเรา สัญลักษณ์อาจจะได้แก่ ภาษา รหัส สัญญาน เครื่องหมาย หรือหมายถึงสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อให้มีความหมายแทนของจริง ตัวจริงในบทและในบริบทหนึ่ง

๖ ภาษาภาพจิตรกรรม ได้กล่าวถึงประเด็น ความหมายเชิงสัญลักษณ์ของทัศนธาตุในงานภาพจิตรกรรม ฝาผนัง และสารทางภาษาปรากฏที่อยู่ในภาพ ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของชื่อภาพ คำบรรยายภาพ เพราะภาพและข้อความต่างๆช่วยทำให้เรื่องราวที่น่าเสนอมีความชัดเจนให้เห็นเป็นรูปธรรม

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพดังนี้

๑) การวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) เพื่อวิเคราะห์การใช้โวหารภาพพจน์เพื่อการสื่อสารธรรมของสวนโมกขพลาราม โดยแหล่งข้อมูลคือภาพจิตรกรรมฝาผนัง โรงมหรสพทางวิญญาณ สวนโมกขพลาราม มีจำนวน ๑๙ ภาพ แยกตามปณิธาน ๓ ของท่านพุทธทาสภิกขุ ประกอบด้วย ๑) พยายามเข้าถึงหัวใจแห่งศาสนาของตน จำนวน ๑๐ ภาพ ๒) พยายามทำความเข้าใจระหว่างศาสนา จำนวน ๖ ภาพ และ ๓) พยายามช่วยกันถอนตัวออกจากอำนาจของวัตถุนิยม จำนวน ๓ ภาพ

๒) การสัมภาษณ์พระวิทยากร จำนวน ๖ รูป เพื่อวิเคราะห์ประเด็น ปัจจัยความสำเร็จของการสื่อสารหลักธรรมของพระวิทยากร

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัยโดยมีแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องนำมาใช้เป็นแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษแบบพรรณนาวิเคราะห์โดยใช้หลักฐานจากตัวบท เอกสารทางวิชาการต่างๆ และบทสัมภาษณ์เป็นข้อรองรับ (Warrant) และข้อสนับสนุน (Backing) เพื่อพิสูจน์ยืนยันข้อสรุป (Verification)

สรุปผลการวิจัย

๑. การใช้โวหารภาพพจน์เพื่อการสื่อสารธรรมของสวนโมกขพลาราม ในประเด็นการทำตนให้เข้าถึงหัวใจศาสนาของตน การพยายามช่วยกันถอนตัวออกจากอำนาจของวัตถุนิยม และการพยายามทำความเข้าใจระหว่างศาสนา ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของโวหารภาพพจน์ที่ใช้เพื่อการสื่อสารธรรมของสวนโมกขพลาราม ผ่านภาพจิตรกรรมฝาผนัง ในโรงมหรสพทางวิญญาณ สวนโมกขพลาราม ๑๐ ประเด็น ดังต่อไปนี้

๑) อุปมา (Simile) เป็นการใช้โวหารภาพพจน์คือการอ้างเอามาเปรียบเทียบ ในส่วนที่เป็นกิริยา อาการท่าทาง อารมณ์ ที่เหมือนและคล้ายคลึงกันให้เห็นและนึกไปถึงสิ่งที่จะนำเสนอ ช่วยให้ความคิดที่ไร้รูปร่าง ดูเป็นนามธรรม จับต้องไม่ได้กลายเป็นรูปธรรมที่จับต้องได้ง่ายขึ้น เช่น อมนุษย์ที่กลืนกินภวจักร อุปมาได้ดังตัววิชาที่ยิ่งใหญ่ แต่ในส่วนลึกของความงมงายอยู่นั้น อมนุษย์ตนนี้ยังเก็บซ่อนความมีธาตุรู้ไว้เป็นเครื่องมือแห่งทิพยโสต ไว้ควบคุมมิให้สรรพสิ่งหลุดรอดออกไปจากสังสารจักรนี้ วงล้อแห่งภวจักรนี้เป็นวงกลมใหญ่ที่หมุนเขียวไปในอวกาศมิรู้หยุด เป็นกระแสแห่งอิทัปปัจจัยตาหมุนเวียนวนวายุไปไม่มีที่สิ้นสุด ดังรูปที่ ๑ รูปภวจักร (ปฏิจุสมุปบาท)

รูปที่ ๑ รูป ภวจักร (ปฏิจุสมุปบาท)

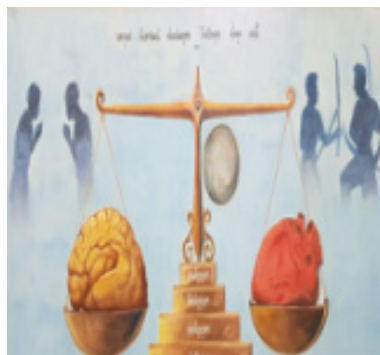
๒) อุปลักษณ (Metaphor) เป็นการใช้โวหารภาพพจน์ที่นำเอาสิ่งของที่ต่างกันสองสิ่ง แต่มีคุณสมบัติบางประการมา

เปรียบเทียบว่าสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่งโดยตรง ดังภาพ “นางเบ็ด” เป็นการ เปรียบเทียบอย่างตรงไปตรงมาถึงสตรีที่แต่งกายเพื่อยั่วชวนบุรุษเพศ โดยเป็นภาพการแต่งกายยั่วชวน เช่นนุ่งสั้นเพื่อโชว์ขาอ่อน หรือใส่เสื้อรัดรูปเพื่อโชว์สัดส่วน หรือเสื้อคอเว้าลึกเพื่อโชว์อกหรือเสื้อเอวสั้นโชว์สะดือเพื่อสนองวราจะจริต อันนำมาซึ่งความทุกข์ทั้งแก่ตนเองและสังคม ดังรูปที่ ๒ นางเบ็ด

รูปที่ ๒ นางเบ็ด

๓) สัมพจนามัย (Synecdoche) เป็นการใช้โวหารภาพพจน์ที่ใช้ส่วนเต็มมากล่าวถึงส่วนย่อยทั้งหมด เช่น รูปมันสมองในทางพระพุทธศาสนา ใช้แทนคำว่า มีปัญญา มีเหตุผล มีสติที่คิดในทางสร้างสรรค์ เป็นความฉลาดทางอารมณ์และทางปัญญา ในขณะที่ภาพหัวใจใช้สื่อแทนผัสสะทางอารมณ์ ในขณะที่ความยับยั้งชั่งใจสื่อผ่านภาพตาซึ่งที่ซึ่งวัดความสมดุล ดังรูปที่ ๓

รูปที่ ๓ สมดุลระหว่างปัญญากับอารมณ์

๔) อติพจน์ หรือการใช้คำพูดเกินจริง (Hyperbole) เป็นการใช้โวหารภาพพจน์ที่ใช้คำที่เกินจริง เพื่อเน้นความสำคัญกับสิ่งที่เขียน เช่น “เพื่อเช่นฆ่า สิ่งเหล่านี้ไม่ให้เหลือ” หมายถึงสิ่งดังกล่าวมีขึ้นมาในโลก ก็เพราะอำนาจความเห็นแก่ตัวที่อยู่ในจิตใจของแต่ละคน คือ เมาดำรา เมดาจารย์ เมาศาสนา เมาศรีต้อง เมาสวรรค์ เมาชดชะตาราดี เมาคความหลอกลวง เมากการเบียดเบียน เมาชั้นวรรณะ เมากัดตาดัวตน ดังนั้นหากทำลายความเห็นแก่ตัวลงไปด้วยเครื่องมือธรรมะของพระพุทธองค์ สิ่งดังกล่าวจะถูกทำลายพร้อมกันไป

ในตัว ความเป็นชาวพุทธของเราจะสมบูรณ์ขึ้นเพียงนั้น ดังรูปที่ ๔

รูปที่ ๔ วงล้อธรรมจักรกับปวัตรสูตร

๕) บุคลาธิษฐาน (Personification) เป็นการใช้ภาษาภาพพจน์ที่ใช้พรรณนา หรือกล่าวถึงอะไรก็ตามที่ไม่ใช่มนุษย์ แต่มีอากัปภิกขีและพฤติกรรมเยี่ยงมนุษย์ ช่วยให้สารที่ต้องการสื่อความหมายทางอารมณ์ง่ายต่อความเข้าใจ เช่น รอยไต้เดือนที่มีอากัปภิกขีและการกระทำอย่างคน ด้วยการเขียนจดหมายถึงคนมากมาย บนผิวดินเป็นลวดลายต่างๆกัน แล้วแต่ว่าใครจะมองให้เป็นอะไร ที่จริงแล้วไต้เดือนไม่ได้ตั้งใจกระทำมันแสดงถึงความเป็นสัจธรรมตามธรรมชาติ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา คือ ความไม่เที่ยง เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นดับไปของสิ่งทั้งหลายทั้งปวง อันแสดงถึงความไม่ยึดมั่นถือมั่น ทุกสิ่งล้วนแสดงสัจธรรมแม้แต่ไต้เดือน ความแปรปรวนเป็นสิ่งที่ไม่ควรไปยึดมั่นถือมั่น ถ้าอ่านจดหมายจากไต้เดือนจบ ก็จะรู้ว่าการศึกษาพระธรรมไม่ใช่สิ่งที่ยากเย็นเกินไป หากเป็นอยู่ด้วยสติแล้วไซ้ร ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบข้างตัวเราย่อมสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นธรรมะสอนใจได้แม้กระทั่งไต้เดือน ธรรมชาติของไต้เดือน เมื่อเกิดขึ้นมาในโลกมีแต่สร้างประโยชน์ให้กับโลก ร่องรอยอันนี้คือจดหมายที่เขียนฝากเอาไว้ให้กับมนุษย์ได้ศึกษาเรื่องราวของชีวิต ดังรูปที่ ๕

รูปที่ ๕ ไต้เดือนเขียนจดหมายถึงมนุษย์

๖) ปฏิทรรศน์ (Paradox) เป็นการใช้ภาษาโวหารภาพพจน์ คือมองอย่างผิวเผินแล้วจะขัดกันเองหรือไม่ นำเป็นไปได้ แต่ถ้าพิจารณาให้ถี่ จะเป็นคำกล่าวที่มีความหมายลึกซึ้ง เช่น เมื่อจิตรับอารมณ์ภายนอกแล้วไม่ยึดถือปรุงแต่ง เป็นเรา เป็นของเรา มีสติปัญญาที่จะจัดการกับอารมณ์นั้นๆอย่างถูกต้อง จิตก็สงัดจากอารมณ์ทั้งปวง เสมือนเสียงแห่งความเงียบของมือที่ตบข้างเดียว ที่ปราศจากมืออื่นมาตบด้วย ความเงียบ

สังขัตตินี้จึงดังก้องอยู่ในใจ กลบเสียงความวุ่นวายของโลกแห่งการตบมือสองข้างเสียสิ้น นี่คือการมารับดับทุกข์ที่แท้จริง เป็นเสียงแห่งความเงียบสังขัตติที่ปราศจากอารมณ์ที่ดังก้องอยู่ในใจ เป็นเสียงแห่งความว่างเสียงแห่งความสงบ ดังรูปที่ ๖

รูปที่ ๖ มือฉันทบข้างเดียว

๗) ปฏิปจฉา (Trivia Quizzes) เป็นการใช้ภาษาโวหารภาพพจน์พรรณนาถึงคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ เพราะรู้คำตอบชัดเจนอยู่แล้ว เป็นการเน้นให้ข้อความมีน้ำหนักดึงดูดความสนใจ หรือให้ข้อคิด เช่น “หาดอกบัวทำไมให้ป่วยการ ดอกบัวบานอยู่ในเราอย่าเขลาไป” เป็นการทำให้เข้าใจถึงสิ่งที่มีคุณค่าที่อยู่ในตัวของเรา เปรียบได้กับดอกบัวที่บานอยู่ในใจ ไม่จำเป็นต้องไปค้นหาที่อื่นให้เสียเวลา แต่เราจะค้นพบหรือไม่นั้นก็ขึ้นอยู่กับปฏิบัติและการรู้จักคุณค่าในสิ่งที่มีอยู่ในตัวของเราเองด้วย อย่าปล่อยให้เวลาอันเปรียบด้วยกิเลสหรืออวิชชาที่เข้ามาครอบงำจนทำให้หลงไปหาค้นคว้าสิ่งที่อยู่ไกลตัวเรา ดังรูปที่ ๗

รูปที่ ๗ ดอกบัวในใจ

๘) การอ้างถึง (Allusion) เป็นการใช้ภาษาภาพพจน์เพื่อการอ้างถึง คือการกล่าวพาดพิง อ้างถึงบุคคล เหตุการณ์ สถานที่ และข้อความ ที่มีปรากฏอยู่ในคัมภีร์หรือหลักคำสอนของศาสนา ที่เป็นที่ยุติกันทั่วไป เช่น “พระยี่ชัส สอนลัทธิ อหิงสา เสด็จมา ดูผลได้ ก็ใจหาย” เป็นการใช้ภาษาภาพพจน์ เพื่อการอ้างถึงพระเยซูคริสต์ ทรงทอดพระเนตรผลของสงคราม ซึ่งชาวโลกกำลังเข่นฆ่ากันตายอย่างพินาศ ระเนระนาดเกลื่อนไป เหตุเพราะไม่มีใครฟังศาสดาของตน พระศาสดาของทุกศาสนาสอนเรื่องไม่ให้เบียดเบียนกัน ทุกศาสนา

ล้วนแต่มุ่งหมายที่จะทำลายความเห็นแก่ตัว ความมัวเมา ความหลงใหล การแสวงหาทรัพย์สินสมบัติด้วยกันอย่างไม่รู้ลึกอึ้ง ไม่รู้ลึกพอ ท่านพุทธทาสภิกขุ กล่าวว่า “ศาสนาทั้งหมดมีเพียงศาสนาเดียว” นั้นหมายความว่า ทุกศาสนาล้วนแต่มุ่งหมายจะทำลายความรู้ลึกว่า “ตัวกู” ว่า “ของกู” ด้วยกันทั้งนั้น เมื่อคนเราเห็นแก่ตัวก็แก่งแย่งแข่งขัน คือ “แย่งอาหารกันกิน แย่งถิ่นกันอยู่ แย่งคู่กันพิศวาส แย่งอำนาจกันเป็นใหญ่” ก็จะเกิดการทะเลาะเบาะแว้ง เนื่องมาจากการไม่เข้าถึงแก่นของศาสนาก็ก่อให้เกิดสิ่งที่เรียกกันว่าสงคราม เกิดจากความหลงใหลได้ปลื้มกับวัตถุนิยม ดังรูปที่ ๘

รูปที่ ๘ ไม่ฟังคำสั่งสอนของศาสดา

๙) อุปมานิทัศน์ (Allegory) เป็นการใช้โวหารภาพพจน์เชิงสัญลักษณ์หรือรูปเปรียบเทียบเปรียบเทียบให้เข้าใจและนึกเห็นตามเจตจำนงของการสื่อสาร (ดังรูปที่ ๙) สื่อถึงความหมายแฝงไว้ในเรื่องโดยที่ผู้อ่านต้องตีความหมายลงไปจากเรื่องที่เล่าอีกชั้นหนึ่งนั่นคือ ภาพวงล้อ เป็นสัญลักษณ์แทนวัฏจักรเวียนว่ายตายเกิด หรือวงเวียนแห่งการประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานของพระพุทธองค์ เป็นเส้นโคจรที่ไม่จบสิ้น มนุษย์มีวงล้ออยู่สองวงทั้งภายในอกกายคือ วงล้อที่หมุนรอบตัวเอง คือวัฏจักรของตัวเราเอง และวงล้อที่หมุนนอกนอกตัวเราเข้าหาผู้อื่น เพราะมนุษย์ทุกคนเกิดมาพร้อมกับความไม่สมดุล ในความสมดุล หลงอยู่กับความสับสนสลายจากวัตถุ แต่ละคนเริ่มต้นเกิดมาขณะที่ยังขาดการเรียนรู้ความจริงจากสิ่งต่างๆ หากเปรียบดูวงล้อจะเห็นได้ว่าเป็นส่วนที่อยู่รอบนอกซึ่งมีเส้นรอบวงยาวที่สุดซึ่งมีความหลากหลายของสิ่งแวดล้อมที่ถูกรอบด้านซึ่งมีผลเชื่อมโยงถึงรากฐานจิตใจตนเองอันหมายถึงจุดอันเป็นศูนย์กลางของวงล้อ

๑๐) การแฝงนัย (Implications) เป็นการใช้โวหารภาพพจน์ เพื่อต้องการพูดหรือแสดงความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ปรากฏกับสิ่งที่จริงเช่น “อนิจจา แจกลูกตาเขาไม่รับ แล้ววิ่งกลับไปหาวชาดอนาถนา ที่ยอมรับไม่กี่ตนคนได้ตา นึกอะไรจะใคร่เลิกเบียดาคน” เป็นการแฝงนัยเพื่อต้องการพูดหรือแสดงความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ปรากฏกับสิ่งที่จริงทำให้เข้าใจได้ว่ยังมีชนอีก ๒ กลุ่มที่วิ่งหนีไม่ยอม รับดวงตา ถ้าพิจารณาจากพระพุทธพจน์ที่พุทธเจ้าได้แสดงไว้ มีประเด็นและนัยที่สำคัญ ที่สุด ๒ อย่างนี้ บรรพชิตไม่ควรเสพ คือกลุ่มที่ยังมีการพัวพันตนให้หมกมุ่นในกาม เรียกว่ากามสุขัลลิกานุโยค เป็นธรรมชาติของปุถุชน ไม่ใช่ของพระอริยเจ้า และกลุ่มที่ยังทรมาณตนให้ลำบากอยู่เพื่อหวังการบรรลุธรรม เรียกว่า อัตตกลิมนฺตานุโยค คือการจะพ้นทุกข์ได้จะต้องยึดหลักทางสายกลาง เป็นมัชฌิมาปฏิปทา หรือเป็น(มรรค) คือไม่เอียงเข้าใกล้ที่สุด ๒ อย่าง ข้อปฏิบัติอันเป็นทางสายกลาง ไม่ตั้งไม่หย่อนจนเกินไป อันประกอบด้วยอริยมรรคมีองค์ ๘ อันเป็น

ปฏิบัติทาทำให้เกิดจักเป็นพระอรยบุคคลและที่สุดเพื่อพระนิพพาน ดังรูปที่ ๙

รูปที่ ๙ ดวงตาเห็นธรรม

๒. ปัจจัยความสำเร็จของการสื่อสารหลักธรรมของพระวิทยากร ประกอบด้วยองค์ประกอบดังนี้

๒.๑ คุณลักษณะของพระวิทยากร ๔ ประการ ดังต่อไปนี้

ก) มีความมั่นใจในตนเอง และมีลีลาแบบฉบับเป็นของตัวเอง พระวิทยากรต้องมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความกล้า มีความรู้ความสามารถ ต้องมั่นใจในสิ่งที่จะสอน ต้องรู้เรื่องที่จะพูด จะต้องดูคน ดูเวลา มีความมั่นใจ สมองคิด จิตรู้สึก ปากเจรจา ใช้ปัญญาใคร่ครวญ มีประสบการณ์ เล่นีทานประกอบ สรุปให้เขาเข้าใจ

ข) เป็นคนช่างสังเกต พระวิทยากรต้องสังเกตการเข้ามาของผู้เข้ารับการอบรม ว่ามาเป็นกลุ่ม คณะบุคคล หญิงหรือชาย เด็กนักเรียนหรือผู้ใหญ่ ชาวไทยหรือชาวต่างชาติ ดูว่าเขามีเวลามากพอไหม ต้องสังเกต แม้แต่วิธีการเข้ามานั่ง ว่ามีความสนใจธรรมะมากน้อยแค่ไหน บางคนเข้ามาเหมือนน้ำชาล้นถ้วย ดังนั้น พระวิทยากรจึงต้องใช้วิชาการและวิธีการมาเป็นสื่อ ให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เข้าใจได้ง่าย ให้ผู้เรียนเกิดการยอมรับ และเกิดความอยากจะเรียนรู้ในสิ่งที่พระวิทยากรกำลังถ่ายทอดให้โดยไม่มีข้อสงสัยใดๆ

ค) เป็นคนรู้จริง มีไหวพริบปฏิภาณ แก้ไขเหตุการณ์เฉพาะหน้าเก่ง พระวิทยากรต้องเป็นคนรู้จริง รู้จบ รู้ชัดเจน รู้ย่างลึกซึ้ง รู้ในสิ่งที่ปฏิบัติ รู้ในเรื่องที่จะพูด เข้าใจ ต้องรู้ให้ชัด รู้ให้จริงในสิ่งที่จะสอน รู้จักความเป็นมา จะต้องรู้รายละเอียด ต้องทำให้เขาดู ต้องอยู่ให้เขาเห็น ต้องสงบให้เขาเย็น ต้องเป็นที่ฟังให้เขาได้ สอนให้ผู้เรียนเข้าใจในสิ่งที่สอนอย่างง่ายๆ ไม่ถือตัว สอนให้เขาเห็นคุณค่าในสิ่งที่เขาเป็น ในสิ่งที่เขากำลังเรียนรู้

ง) มีการวางแผนที่ดี พระวิทยากรต้องศึกษาเรียนรู้ถึงความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่มาอบรม ต้องวางแผนการถ่ายทอดความรู้ให้เป็นไปตามขั้นตอน ต้องวางแผนว่าจะให้ใครพูดเรื่องอะไร ถ้ามีเวลาไม่มาก เราจะต้องพูดเรื่องอะไร เพื่อให้เข้าใจถึงหัวใจของพระศาสนาเสียก่อน พระวิทยากรจะต้องเป็นกำลังใจให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติตามได้ บางครั้งก็ต้องดูความพร้อมของตัวเองด้วย เพราะการเตรียมการที่ดีย่อม นำความสำเร็จไปแล้วเกินครึ่ง

จ) มีความคิดสร้างสรรค์ พระวิทยากรต้องทันคนทันต่อเหตุการณ์ข่าวสาร ทันเวลาอยู่เสมอ ต้องมั่นใจในสิ่งที่จะสอน มีการวางแผนงานไว้ล่วงหน้า แนะนำวิธีการปฏิบัติที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าถึงหัวใจของพระพุทธศาสนา พยายามสอนในสิ่งที่แปลกใหม่ สอนให้เขาเห็นภาพ สรุปปิดให้เขาประเด็น และเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในกระบวนการเรียนรู้ และต้องกล้าสอนในวิชาปริญญาของพระพุทธเจ้า สอนในสิ่งที่เขายังไม่เคยได้เรียนหรือปฏิบัติมาก่อน กล้าพูดกล้าสอนตรงๆ ในสิ่งที่จริง สอนและฝึกให้เขาดึงจิตเข้ามา คือทำให้เขาดู อยู่ให้เขาเห็น สอนให้เขาเห็นภาพสัจจะธรรมของชีวิต เพื่อจูงใจให้เกิดการเรียนรู้ให้เกิดการตื่นตัว

พร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่อยู่เสมอ

จ) มีบุคลิกภาพที่ดี และมีมนุษยสัมพันธ์ พระวิทยากรต้องมีความรักความเมตตาแก่ผู้ที่เข้ารับการอบรม ลักษณะท่าทางต้องเป็นมิตร ต้องสื่อให้เขาว่าเรารักเขา ทำให้เขารู้สึกดี รู้สึกอบอุ่น รู้สึกสบายใจ ถ้าเขามีความสุข การเรียนรู้ก็จะง่ายขึ้น พระวิทยากรต้องมีภูมิความรู้ ภูมิฐาน ภูมิธรรม และภูมิปัญญา วางตัวให้หนึ่ง อย่าทิ้งหลักการ ทำงานให้ปรากฏ อดทนให้ได้ อย่าใช้อารมณ์ วางตัวให้เป็นกลาง สร้างความประทับใจให้เกิดขึ้น ต้องยิ้มแย้มแจ่มใส ตั้งใจสนทนา เจรจาไพเราะ และสงเคราะห์ทุกคน กิริยาท่าทาง สง่างามเรียบร้อย ส่วนบุคลิกภาพภายในนั้นต้องมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความเมตตา วาจาสุภาพชัด สร้างสรรค์ความคิด อุปนิสัยดี มีศีลธรรมจรรยา มีอารมณ์ขัน เพื่อช่วยลดความตึงเครียด ซึ่งจะส่งผลต่อการยอมรับนับถือของผู้เข้ารับการอบรม

ข) เป็นกัลยาณมิตรที่ดี พระวิทยากรต้องเป็นกัลยาณมิตรที่ดีของผู้เข้ารับการอบรม เป็นเพื่อน ไม่ถือตัว ปฏิบัติตนต่อผู้เข้ารับการอบรมอย่างเสมอภาคทัดเทียมกัน ไม่ใช้กฎเกณฑ์หรือเวลามาบีบบังคับ ต้องมีเมตตา วางตนเหมาะสมกับทุกคน มีการกำหนดแนวเนื้อหา ใช้คำพูด และภาษาที่เหมาะสม เพื่อให้ได้รู้ลึกว่าปลอดภัยและอบอุ่น อย่าไปสร้างศัตรูให้เกิดขึ้น สอนให้เข้าใจได้โดยง่าย คือ ทำให้เขาดู อยู่ให้เขาเห็น คอยช่วยเหลือเขาตลอดเวลา

ข) มีความจริงใจในการถ่ายทอดความรู้ พระวิทยากรต้องรู้จริง รู้แจ้ง รู้จบ มีความจริงใจในการสอน ใจต้องมาก่อน ต้องไม่หนีปัญหาเมื่อเจออุปสรรค ไม่เรียกร้องความสนใจหรือผลคำตอบแทน ไม่อวดตัว ไม่ทำตัวโดดเด่น ไม่แสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผย ไม่นินทาผู้เข้ารับการอบรม ไม่วิพากษ์วิจารณ์คนอื่นเพื่อยกตนเองให้ดูดี ต้องเป็นคนที่มีน้ำใจอยู่เสมอ ไม่มีนัยยะแอบแฝงต่อผู้เข้ารับการอบรม เมื่อรู้ผลแล้วต้องนำมาปรับใช้ให้เข้ากับผู้อื่นได้ และจะต้องมีความสามารถในการอบรมถ่ายทอดความรู้ ต้องมีหลักการ มีประสบการณ์ มีวิธีการต่างๆ ในการถ่ายทอดความรู้ โดยสอนให้จำ ทำให้ดู เรียนรู้ในกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ เพื่อต่อยอดการเรียนรู้

๒.๒ การกำหนดแนวเนื้อหาในการทำหน้าที่ของพระวิทยากร ผลการวิจัยพบว่ามีประเด็นในการพิจารณา ๔ ประเด็นดังนี้

ก) การจัดการศึกษาเรียนรู้ตามปัญหาที่จุดเริ่มต้นจากผู้เรียน พระวิทยากรต้องรู้ปัญหาที่ผู้เข้ารับการอบรมกำลังเผชิญอยู่ จะเปิดใจเขาได้อย่างไร ต้องคอยสังเกตพฤติกรรมของผู้เข้ารับการอบรมตลอดเวลาว่าจะสนใจอย่างไร ให้เขาได้ลด ละ เลิก ในสิ่งนั้น บางครั้งต้องใช้จิตวิทยาบางอย่างเข้าช่วยเป็นหลักในการพัฒนา คือ ให้เริ่มต้นจากสิ่งที่มีอยู่ ไปหาในสิ่งที่เขายังไม่มี เรียกว่าเป็นกลอุบายในการสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้น ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง เพื่อสู่กระบวนการเรียนรู้ที่ดี

ข) การจัดการศึกษาเรียนรู้ในรูปแบบที่ค้นพบ พระวิทยากรต้องสอนให้เขาเข้าใจในสังขารธรรมของชีวิต ต้องนำปริญาของพระพุทธเจ้ามาสอน คือ รากขุโย โทสขุโย โมหขุโย อภัย วุจฺจติ ปริญา คือ การสิ้นไปแห่งรากะ โทสะ โมหะ เรียกว่าปริญา ตรานใดที่ยังไม่เบาบางก็ยังไม่ได้ปริญาของพระพุทธเจ้า ดังนั้นจะต้องค้นหาคำตอบเพื่อขัดเกลาตัวเอง โดยการสร้างสถานการณ์ หรือเล่าเรื่องราวที่พระวิทยากรประสบมาโดยตรง เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เผชิญกับปัญหาได้ด้วยตนเอง เป็นการสอนให้จำ เน้นทำให้ดู เรียนรู้ให้มากด้วยการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในสิ่งที่ตั้งใจจะมาเรียนรู้

ค) การจัดการศึกษาเรียนรู้ตามความคาดหวังของผู้เรียน พระวิทยากรต้องศึกษาหาข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มบุคคล หรือคณะที่จะเข้ามาเรียนรู้ ว่าเขาต้องการศึกษาเรียนรู้เรื่องอะไร เพื่อที่จะได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามความคาดหวังของเรียน โดยให้ผู้เข้ารับการอบรมได้มีโอกาสศึกษาเรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองสนใจ และ

สามารถนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ได้จริง เพราะทุกคนมีอุดมคติ มีเป้าหมายในการเรียนรู้ที่ไม่เหมือนกัน แต่จุดหมายปลายทางเดียวกัน บางครั้งก็จำเป็นต้องอาศัยหลายคนช่วยในการบรรยาย ผู้เรียนเองก็ยิ่งถือว่าเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ เป็นการศึกษาศึกษาที่ตรงตามเป้าหมายที่ผู้เรียนได้วางไว้ ดังนั้น ในการสอนธรรม ถ้าพูดให้ผู้เรียนเข้าใจได้ง่าย การทำหน้าที่บรรยายของพระวิทยากรก็ถือว่าประสบผล สำเร็จ ที่เหลือก็อยู่ที่การเรียนรู้ตามความคาดหวังของผู้ต้องการศึกษาเรียนรู้ และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

ง) การจัดการศึกษาเรียนรู้ในรูปแบบธรรมชาติ พระวิทยากรต้องรู้ด้วยว่าธรรมชาติของคนด้วยว่า มนุษย์เป็นอย่างไร โดยพื้นฐานแล้วมีความเห็นแก่ตัว มีชีวิตอยู่ด้วยสัญชาตญาณ สอนให้ผู้เข้ารับการอบรมเห็นจริงตามสภาวะของธรรมชาติ เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจถึงหัวใจของพระศาสนา และได้เห็นถึงความสำคัญของการใช้ชีวิตที่อยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ

๒.๓ เทคนิควิธีการสอนในการทำหน้าที่ของพระวิทยากร ผลการวิจัยพบว่ามี ๔ ประเด็นดังนี้

ก) ต้องถ่ายทอดเป็น พระวิทยากรต้องพูดเป็น สอนเป็น พูดแล้วทำให้ผู้ฟังเข้าใจง่ายตามที่พูดได้ เลือกใช้ภาษาง่ายๆ ให้ตรงกับเนื้อหา ตรงกับความต้องการของผู้พูดได้ดี ฟังเป็น คือตั้งใจฟัง ฟังให้ตลอด ฟังอย่างมีสติ ที่สำคัญคือต้องสอนวิชาของพระพุทธเจ้า เช่น พระพุทธเจ้าสอนให้เราดับทุกข์ที่ตัวเราเอง ไม่ใช่ให้ผู้อื่นมาดับให้กับเรา เรียนรู้จักทุกข์ เรียนรู้วิธีการอยู่กับทุกข์ และเรียนรู้วิธีการดับทุกข์ให้เป็น สอนในสิ่งที่ผู้สอนรู้จริง สอนให้ต้อยอดองค์ความรู้ได้ สอนให้เข้าใจได้ง่าย เพื่อให้คนเข้าใจถึงหัวใจของพระศาสนา พระวิทยากรจึงต้องเป็นสื่อหลักในการอบรมถ่ายทอดความรู้ มีความสำคัญยิ่งกว่าสื่อหรือเทคโนโลยี

ข) มีเทคนิคต่างๆ ในการอบรม พระวิทยากรจะต้องรู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักเวลา รู้จักชุมชน รู้จักบุคคล ต้องมีเทคนิคทั้งวิชาการวิธีการในการอบรม เพื่อเป็นเครื่องจูงใจในการเรียนรู้ เพื่อสร้างความประทับใจให้เกิดขึ้นตั้งแต่ครั้งแรกที่เจอ การเตรียมข้อมูลมาดี มีสื่อใช้ในการอบรม สะสมข้อมูลต่างๆ มาดี มีการวางแผนงานล่วงหน้า จัดกิจกรรมเรียนรู้นอกตำรา ใช้ภาษาหักมุมทางความคิด ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมติดใจในการเรียนรู้ แทนการติดใจในลีลาท่าทางของพระวิทยากร เพื่อให้เกิดความรู้เข้าใจได้ง่าย เป็นที่ฟังให้เขาได้ คุยให้น้อย เน้นปฏิบัติให้มาก

ค) มุ่งประโยชน์ต่อผู้รับฟังและผู้เข้ารับการอบรมเป็นสำคัญ พระวิทยากรต้องดูคน ตรงต่อเวลา ใช้ภาษาให้สำนึก ต้องคอยดึงกระตุ้นให้ผู้เข้ารับการอบรม ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดเห็น เพื่อสร้างเครือข่าย สร้างองค์ความรู้ให้ผู้เรียนได้ต่อยอดได้ และสื่อ Social Media ที่ใช้กันอยู่ทุกวันนี้ จะต้องระวังเมื่อเข้าสวนโมกข์จะต้องดัดใจ งดถ่าย งดคุยเสียงดัง คุยกันเท่าที่จำเป็น เพราะยิ่งสื่อพัฒนาไปเร็วเท่าไร ปัญหาที่จะเกิดมากขึ้นตามมามากมาย ไม่ควรจะนานจนเกินไป ใช้กิจกรรมมากกว่าการบรรยาย เพราะการพูดมากเกินไปก็ไม่เกิดประโยชน์อะไร ให้เน้นที่การลงมือปฏิบัติซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เข้ารับการอบรมอย่างแท้จริง

ง) สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้เพื่อการขัดเกลา พระวิทยากรต้องดูคน ดูเวลาเป็นสำคัญ ถ้าเป็นผู้ใหญ่ก็จะพูดไปอีกอย่างหนึ่ง พูดแล้วต้องการไม่让他เครียด ให้เขาสนุกสนานไปกับเราด้วย ต้องอย่ามองว่าเขาเพียงแค่ว่าพอ ต้องมองว่าเขาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมใหม่ เพราะเป้าหมายของการเป็นพระวิทยากร หรือของการศึกษาเรียนรู้ เพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมสร้างความสนใจให้กับผู้เข้ารับการอบรม ต้องมีกิจกรรมที่มากกว่าการบรรยาย คุยให้น้อย ปฏิบัติให้มาก คือ ต้องสอนให้จำ ทำให้เขาดู อยู่ให้เขาเห็น สงบให้เขาเย็น เป็นที่ฟังให้เขาได้ อยู่จริง เรียนจริง ปฏิบัติจริง ได้ผลจริง สอนจริง เป็นการสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติได้จริง การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้ และการเรียนรู้ที่อยู่กับธรรมชาติ มุ่งเน้นให้เกิดการเรียนรู้

เพื่อการขัดเกลาทางสังคม

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการอภิปรายตามประเด็นปัญหานำวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑. การใช้โหราภาพพจน์เพื่อการสื่อสารธรรมของสวนโมกขพลาราม

การใช้โหราภาพพจน์เพื่อการสื่อสารธรรมของสวนโมกขพลาราม การอุปมาสอดคล้องกับแนวคิดภาษาภาพจิตรกรรมของพระสมัคร มุลทากุล (๒๕๕๕) ที่กล่าวว่า การอุปมาเป็นกฎเกณฑ์หรือเครื่องมือทางภาษา สำหรับการโยงนามธรรมไปสู่รูปธรรมให้ชัดเจนและสละสลวยยิ่งขึ้น สามารถทำให้ผู้ฟังเข้าใจความหมายได้ง่ายและรวดเร็ว ให้เหมาะสมกับบุคคลแต่ละคน ซึ่งมีพื้นฐานด้านจิตและระดับภูมิปัญญาแตกต่างกัน เพื่อช่วยอธิบายให้สิ่งที่นามธรรมให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น เพราะธรรมะเป็นสิ่งที่ลึกซึ้งยากต่อการเข้าใจของผู้ที่ไม่ได้ศึกษาธรรมะมาก่อน การใช้อุปมาจึงมีประโยชน์ต่อผู้รับสารเพื่อก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในความคิดของผู้ฟังให้มีศรัทธาและเห็นจริงตามได้ด้วยตนเองก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในการดำเนินชีวิตไปสู่ทางที่ดีปรับเปลี่ยนความประพฤติทางกาย วาจา เห็นผลประจักษ์ในทางที่ดี ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจ เพื่อให้เกิดการสิ้นเหตุแห่งความทุกข์ทั้งปวง ดังตัวอย่างภาพ อมนุษย์ที่กลืนกินภวจักรอยู่นั้นมีความคิดที่เป็นนามธรรมและมีกิริยาอาการเยี่ยงมนุษย์ อุปมาได้ดังตัวอริชชาที่ยิ่งใหญ่แล้ว มันมีอยู่ในคนเราแทบตลอดเวลาแต่เราไม่รู้จักรั ดังนั้นเมื่อได้ศึกษาความรู้ตามภพนั้นจนเข้าใจแล้วก็จะเกิดความรู้แจ้งช่วยให้เกิดกำลังเข้มแข็งทางจิตใจ แท้จริงแล้วมันเป็นเพียงธรรมชาติล้วนๆ ที่อาศัยกันเกิดขึ้น คือการแสดงให้เห็นเรื่องความทุกข์ที่เกิดขึ้นในรูปสายฟ้าแลบในจิตใจของคนเป็นประจำวัน สามารถส่งผลในการปฏิบัติธรรมได้ตามความมุ่งหมายที่ถูกต้อง

การใช้โหราภาพพจน์ ด้วยการอุปลักษณะ ที่สอดคล้องกับแนวคิดของ พระมหาจิระศักดิ์ ธมฺมเมธี (สังฆเมฆ)(๒๕๔๔) ได้กล่าวว่า ท่านพุทธทาสภิกขุ แม้จะสนับสนุนส่งเสริมการใช้ภาษาธรรม แต่ท่านก็ยังเชื่อว่าภาษาไม่ใช่เป็นเครื่องมือที่ดีที่สุดเพื่อการรู้แจ้งแทงตลอดความจริงขั้นสูงสุด ท่านมีทัศนคติที่ว่า ภาษาเป็นเครื่องมือที่ไม่เหมาะสมซึ่งคล้ายกับการสอนของนิกายเซน แนวคิดในการใช้ภาษาเป็นเครื่องมือให้เกิดประโยชน์แก่สังคม โดยพยายามปรับภาษาสามัญที่ชาวบ้านใช้พูดกันอยู่ให้มีความหมายในแง่ศีลธรรมหรือศาสนา จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ก่อให้เกิดคำกำกวมของคำขึ้นได้ ดังตัวอย่างภาพ นางเบ็ด คือ เพศหญิงที่แต่งกายชนิดที่พยายามจะเปิดเผยอวัยวะที่ควรปกปิดทั้งหลายให้เพศชายเห็น เป็นการอ่อยเหยื่อ หรือวางกับดัก เหมือนการที่ชาวประมงจะตกปลาก็ต้องใช้เหยื่อล่อให้ปลามากินเหยื่อ เมื่อปลามากินเหยื่อก็ยอมที่จะติดเบ็ดที่มองไม่เห็นอยู่ภายใน แล้วชาวประมงก็จะจับเอาปลาใต้น้ำมาฆ่าเพื่อเป็นอาหาร ซึ่งการแต่งกายยั่วยวนของเพศหญิงนั้นก็เพื่อให้เพศชายมาสนใจในร่างกายของตนเองเช่นกัน

การใช้โหราภาพพจน์ ด้วยอติพจน์ หรือการใช้คำพูดเกินจริง ที่สอดคล้องกับแนวคิดของ Pakpoom Hannapha and Grit Thonglert (๒๐๑๑) ที่ว่า ภาพจิตรกรรมฝาผนังจะมีสารทางภาษาปรากฏอยู่ในภาพเสมอ ไม่ว่าจะเป็นในรูปของชื่อภาพ คำบรรยายภาพ เพราะภาพและข้อความต่างๆ ช่วยทำให้เรื่องราวที่น่าเสนาะมีความชัดเจนมากขึ้น ภาพช่วยอธิบายความหมายของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นให้เห็นเป็นรูปธรรม คนที่ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ก็ยังเข้าใจได้ ส่วนข้อความก็ช่วยอธิบายรายละเอียดที่ภาพไม่สามารถสื่อความหมายได้ ดังตัวอย่างข้อความภาพ “เพื่อเช่นฆ่า สิ่งเหล่านี้ไม่ให้เหลือ” หมายถึง สิ่งดังกล่าวมีขึ้น มาในโลกนี้ เพราะอำนาจความเห็นแก่ตัวที่อยู่ในจิตใจของแต่ละคน คือ เมาดำรา เมดาจารย์ เมดาสนา เมพิริวตอง เมาสวรรค์ เมาชะชะตาราดี เมาคความหลอกลวง เมากการเบียดเบียน เมาชั้นวรรณะ เมอ้าตาดาวตน ภาพ

และข้อความจึงช่วยกันทำให้การสื่อความหมายมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ยิ่งข้อความที่มีความหมายเป็นไปในทางเดียวกับภาพด้วยแล้วยิ่งจะทำให้ภาพนั้นๆมีความกระชับ เนื่องจากข้อความจะช่วยอธิบายความหมายที่ภาพต้องการจะสื่อให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

การใช้โวหารภาพพจน์ ด้วยบุคลาธิษฐาน มีความสอดคล้องกับทัศนะของ อำนวย ยัสโยธา (๒๕๔๖) ได้กล่าวว่า ท่านพุทธทาสเถรธรรมะเป็นใหญ่ไม่ถือนิกายเป็นใหญ่ ไม่ว่าวิธีการของลัทธินิกายใด ถ้าสามารถใช้เป็นแสงสว่างส่องทางชีวิตให้สำเร็จประโยชน์ได้ สามารถนำมาใช้ได้ทั้งนั้น จึงเห็นได้ว่าท่านจะสอนด้วยลีลาแปลกๆ เช่น พูดให้กระแทกอารมณ์ กระทั่งกิเลส หรือแบบสันลัด ตัดตรง มุ่งเข้าสู่จิต แฝงปริศนาธรรมให้ขบคิด เพื่อผู้ฟังจะเข้าใจได้ด้วยตนเอง ดังตัวอย่างภาพ ไล่เดือนเขียนจดหมายถึงมนุษย์ ที่มีอาภักภิกขุและการกระทำอย่างคน แสดงถึงความแปรปรวน ความไม่เที่ยง เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไปของสิ่งทั้งหลาย อันแสดงถึงความไม่ยึดมั่นถือมั่นของไล่เดือน

การใช้โวหารภาพพจน์ ด้วยปฏิพจน์ มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์ (๒๕๓๐) ได้กล่าวว่า การใช้สัญลักษณ์สื่อธรรมะของท่านพุทธทาสภิกขุ ไม่ได้มุ่งอยู่เพื่อให้เกิดประโยชน์ในสังคมพุทธศาสนิกชนเท่านั้น แต่ท่านมุ่งความเข้าใจและการเข้าถึงแก่นแท้ของแต่ละศาสนา ดังตัวอย่างภาพ มืออันตบข้างเดียว ในภาพมีมือสองข้าง มือข้างหนึ่งแบเตรียมที่จะตบกับอีกข้างหนึ่ง ส่วนอีกข้างหนึ่งกำวัตถุสิ่งหนึ่งค้างอยู่ ตรงกลางมีภาพพระพุทธรูปปรากฏอยู่ จึงไม่สามารถตบกับมืออีกข้างหนึ่งได้ อธิบายว่า อาจารย์ในนิยายเสนตังโกอาณัน เพื่อให้นักศึกษาได้ค้นคิดหาคำตอบเมื่อปฏิบัติจนได้เข้าถึงสัจธรรมที่แท้จริงแล้วจึงจะพบคำตอบ นั่นคือ เป็นเสียงแห่งความว่าง เป็นเสียงแห่งความสงบเงียบ ซึ่งดังก้องหรือมีอยู่ในจักรวาลทั้งหมด คือ เสียงแห่งความสงบเงียบหรือสัจธรรมนั่นเอง

การใช้โวหารภาพพจน์ ด้วย ปฏิปุจฉา มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ นันทวรรณ รัตติวัฒน์ (๒๕๕๔) ที่ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ของคนไทยนั้นได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับความคิด ความเชื่อ และค่านิยมทางพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก เพราะพระพุทธศาสนาได้เน้นความรู้ทางปัญญา ซึ่งเกิดโดยการฝึกฝนและปฏิบัติด้วยตนเอง หรืออาจกล่าวได้ว่าการเรียนรู้ในทางพระพุทธศาสนานั้น เน้นพัฒนาคนเป็นสำคัญเพื่อจะได้มองทุกอย่างไปตามสภาพความจริง และเกิดประโยชน์ต่อตัวเองในการพึ่งตนเองได้ในชีวิตประจำวัน และเกิดประโยชน์เพื่อเกื้อกูลผู้อื่นในสังคมได้ ดังตัวอย่างภาพคนดำน้ำค้นหาดอกไม้ในใจคน เป็นการรู้จักตนเอง เข้าใจถึงสิ่งที่มีคุณค่าที่อยู่ในตัวของเราเอง เพราะไม่มีใครรู้จักเราเท่าตัวเราเอง มีสติรู้ตัวอยู่เสมอ ไม่ต้องไปค้นหาที่อื่นที่อยู่ไกลตัว แต่จงเรียนรู้เหมือนเทียนที่เผาตนเพื่อแสงสว่างในตัวเอง

การใช้โวหารภาพพจน์ ด้วยการอุปมาอุปไมย มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ นันทวรรณ รัตติวัฒน์ (๒๕๕๔) ที่ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ในทางพุทธศาสนาโดยแท้แล้ว เป็นการพัฒนาคนทั้งทางด้านสติปัญญา อารมณ์ คุณธรรม และสังคมไปอย่างเป็นระบบเท่าเทียมกัน เพื่อบุคคลจะได้เข้าถึงความรู้ด้วยเหตุผลและนำไปปฏิบัติอย่างถูกต้องไม่ขัดแย้งกัน ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์ภายภาคหน้าและประโยชน์ในปัจจุบัน ดังตัวอย่างภาพ วงล้อ ที่ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนวัฏจักรเวียนว่ายตายเกิด เป็นเส้นโคจรที่ติดกับอวิชชา คือ ความไม่รู้ ไม่แจ้ง ไม่รู้จริง ปิดบังให้มีมมที่ไมจบสิ้น

การใช้โวหารภาพพจน์ ด้วยการแฝงนัย มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Barthes (๑๙๙๙) ได้กล่าวไว้ว่า ภาษาภาพและสารที่เป็นลายลักษณ์อักษร มีบทบาทช่วยสนับสนุนความหมายของภาพ ภาษาจะ “ชี้แนะ” ผู้อ่านไปสู่การค้นพบตัวความหมายตรงและความหมายแฝงที่ซ่อนอยู่ภายใต้องค์ประกอบของภาพ จะช่วยให้เราเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งว่าภาพจิตรกรรมและลายลักษณ์อักษรแฝงที่ปรากฏนั้น มีการสื่อความหมายอย่างไร

ปัจจัยความสำเร็จข้อค้นพบของพระวิทยากร ในฐานะทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร(Source) พระวิทยากร คือ ผู้ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารธรรมของ เจ้าอธิการชัยชนะ สุขวฑฺฒโน (ฤทธิ์บันเทิง) (๒๕๕๔) ได้กล่าวว่า พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมด้วยความรู้ยิ่ง คือทรงรู้อย่างเห็นเองแล้วจึงทรงสอนผู้อื่นให้ปฏิบัติตาม เพื่อใช้แก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน ทรงแสดงธรรมมี เหตุผล คือผู้ฟังตรึกตรองตามหรือเห็นจริงได้ และสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมให้ถูกต้องและเหมาะสมยิ่งขึ้น ทรงแสดงธรรมให้เห็นจริง คือผู้ฟังนำผลนั้นไปปฏิบัติตาม พร้อมทั้งได้รับผลแห่งการปฏิบัติตามกำลังของตนๆ และทรงใช้วิธีการสอนเพื่อสื่อสารให้ประชาชนเข้าใจหลักธรรม ยังใช้กลวิธีและอุบายประกอบการสอน อีกมากมาย เพื่อให้เหมาะสมกับจิตหรือความต้องการของบุคคลนั้นๆ จึงจะทำให้การเผยแผ่ประสบผลสำเร็จ

ปัจจัยความสำเร็จข้อค้นพบของพระวิทยากร ในฐานะทำหน้าที่เป็นสาร (Message) พระวิทยากร ต้อง เป็นสื่อหลักในการอบรมถ่ายทอดความรู้ ที่มีความสำคัญยิ่งกว่าสื่อหรือเทคโนโลยี ซึ่งมีความสอดคล้องกับ แนวคิดการสื่อสารธรรมของ เจ้าอธิการชัยชนะ สุขวฑฺฒโน (ฤทธิ์บันเทิง) (๒๕๕๔) ได้กล่าวว่า การใช้สื่อใน การเผยแผ่ธรรม พระพุทธเจ้าทรงใช้อุปกรณ์เสริมในการสอนธรรม เป็นการใช้อย่างที่มิได้อยู่แวดล้อมตัวเรา เพื่อเป็นสื่อในการสอน จัดอยู่ในลักษณะที่คล้ายการใช้วิธีการอุปมา วิธีการสอนแบบนี้ พระพุทธองค์จะทรงใช้ อุปกรณ์รอบตัวเป็นสื่อในการแสดง การพูดเพื่อการโน้มน้าวใจผู้ฟังหรือในการสื่อสารนั้น คำพูดถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะสร้างความเข้าใจ และทรงใช้วาทะภาษาเป็นสื่อ ภาษาพูด คำพูดบุคลิกภาพ เป็นสภาพเฉพาะ ตัวบุคคล รูปร่างท่าทาง ความรู้ปฏิภาณ ของแต่ละบุคคล พระองค์ทรงมีหลักการและวิธีการในการสื่อสาร ธรรมเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างดียิ่ง

ปัจจัยความสำเร็จข้อค้นพบของพระวิทยากร ในฐานะทำหน้าที่เป็นช่องทางการสื่อสาร (Channel) พระวิทยากรจะต้องแนะนำวิธีการปฏิบัติที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้เข้าถึงหัวใจของพุทธศาสนา ซึ่งมีความ สอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารธรรมของ เจ้าอธิการชัยชนะ สุขวฑฺฒโน (ฤทธิ์บันเทิง) (๒๕๕๔) ได้กล่าว ว่า พระพุทธเจ้าทรงประยุกต์พุทธวิธีในการสอนเพื่อให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ซึ่งมีรูปแบบและวิธี การแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับสภาพสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ทรงเตรียมแผนการสอน พร้อมทั้งศึกษา สภาพแวดล้อม วิเคราะห์ผู้ฟัง มีข้อมูลไว้อย่างพร้อมมูล ตั้งแต่ต้นจนจบ อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง เหมือน จูงมือให้ไปเห็นกับตาชักจูงใจให้เห็นจริงด้วย ชวนให้คล้อยตาม จนต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติตาม เราใจให้ แก่แล้วกล้าบังเกิดกำลังใจปลุกให้มีอุตสาหะแข็งขันมั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จได้ไม่ว่าวันระยต่อความเหนื่อยยาก ขลอมใจให้เข้มขึ้น ไร่ร้าง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อและเปี่ยมด้วยความหวัง เพราะมองเห็นคุณประโยชน์ที่ตนจะ ได้รับจากการปฏิบัติ

ปัจจัยความสำเร็จข้อค้นพบของพระวิทยากร ในฐานะทำหน้าที่เป็นผู้รับสาร (Receiver) พระวิทยากร ต้องรับรู้ปัญหาที่ผู้เข้ารับการอบรมกำลังเผชิญอยู่ มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Lacy (๑๙๙๘) ที่ว่า ตัว บบสามารถมีความหมายอย่างไรก็ได้ตามที่ได้รับสารปรารถนาที่จะเป็น ถ้าผู้รับสารต้องการชักจูงคนอื่นให้ เห็นพ้องกับตน เขาก็อาจจะอ้างถึงการยอมรับความหมายทางสังคม ซึ่งความหมายจะถูกกำหนดโดยการ ปฏิสัมพันธ์กับมิติอื่นๆทางการสื่อสาร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางการสื่อสารของ เจ้าอธิการชัยชนะ สุข วฑฺฒโน (ฤทธิ์บันเทิง) (๒๕๕๔) ได้กล่าวว่า พระพุทธเจ้าทรงรอความพร้อมของผู้รับฟังทั้งสภาพแวดล้อมทาง กายภาพ และทางจิตใจของบุคคลนั้น ทรงมีความยืดหยุ่นในการสอนตามเหตุปัจจัย คือทรงให้ทั้งการยกย่อง การชม การปลอบประโลม การโอนอ่อนผ่อนตาม และทรงใช้วาทะภาษาเป็นสื่อ หมายถึง สัญลักษณ์ รหัสที่ ไม่ใช่ตัวอักษร คำพูด แต่เป็นที่เข้าใจระหว่างส่งสารการเผยแผ่ พระพุทธเจ้าทรงเป็นทั้งนักทฤษฎี และทรง เป็นทั้งนักสื่อสารที่มีปรีชาสามารถเข้าใจในหลักการสื่อสารเป็นอย่างดีและทะลุปรุโปร่ง สามารถที่จะสื่อสาร

กับบุคคลได้ทุกคน ทุกประเภท และทุกสถานที่ และประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่พระองค์ตั้งไว้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

๑. งานการสื่อสารที่ใช้สัญลักษณ์เชิงทางศาสนาที่มีแนวคิดลึกซึ้ง มักมีการเชื่อมโยงการประกอบ การสร้างความหมายผ่านมายาคติของสังคม ดังนั้นประเด็นการวิจัยเกี่ยวกับไวยาภาพพจน์เพื่อการสื่อสารธรรม ควรตั้งคำถามต่อเรื่องเล่าที่เป็นมายาคติทางศาสนา เพื่อนำมาสู่องค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างและการตีความหมายในงานภาพจิตรกรรมฝาผนัง

๒. งานจิตรกรรมทางการสื่อสารที่อิงกับตำนานความเชื่อทางพระพุทธศาสนา มักได้รับการผลิตซ้ำใน รูปแบบต่างๆ เช่น งานประติมากรรม จิตรกรรม โดยที่งานยังคงไว้ซึ่งกลิ่นอายของคุณค่าทางความเชื่อ และสัญลักษณ์ต่างๆในพุทธศาสนา ดังนั้นผู้ที่สนใจศึกษางานดังกล่าว อาจพิจารณาประเด็นเกี่ยวกับหน้าที่ทางการสื่อสารของงานสร้างสรรค์ในฐานะที่เป็นหลักธรรมทางศาสนา ซึ่งจะมีประโยชน์ต่อการประยุกต์สู่ การสืบทอดคำสอนของพระพุทธเจ้าต่อไป

๓. ประเด็นไวยาภาพพจน์และภาษาภาพจิตรกรรมเพื่อการสื่อสารธรรมที่ปรากฏอยู่ในภาพความหมายแฝงที่ซ่อนอยู่ใต้องค์ประกอบของภาพและลายลักษณ์อักษร ล้วนเป็นสิ่งที่สะท้อนผ่านมุมมองทั้งของผู้สร้างสรรค์ ผู้รับสารภาพจิตรกรรมฝาผนังจะมีสารทางภาษาปรากฏอยู่ในภาพเสมอ การเขียนภาษาภาพจิตรกรรมเป็นการสร้างภาพที่เกิดจากจินตนาการผสมผสานกับภาพ เหมือนจริง (Realistic) ที่มีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกับคติความเชื่อทางพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นผู้ที่สนใจศึกษาไวยาภาพพจน์และภาษาภาพจิตรกรรมในการสื่อสารธรรม อาจทำการศึกษาการรับรู้ของคนในสังคม ซึ่งจะก่อให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการสื่อสารธรรมร่วมกัน จากมุมมองของผู้รับสารที่ดีความหมายที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญ เพราะสารที่เป็นภาษาทำหน้าที่สนับสนุนการสื่อความหมายของภาพ ในการรับรู้ของผู้รับสารในการสื่อความหมายของภาพให้เหลือเพียงส่วนของภาพที่ต้องการ

ข้อเสนอแนะสำหรับนักสื่อสารธรรม

๑. นักสร้างสรรค์งานการสื่อสารด้วยภาพจิตรกรรม และพระวิทยากรที่เป็นหัวใจหลักสำคัญ ต้องเป็นสื่อหลักในการสร้างความเข้าใจความชัดเจนให้กับความหมายของภาพที่ต้องการจะสื่อ โดยจะต้องคำนึงถึงผู้รับสารเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อสื่อและถ่ายทอดเรื่องราว หลักคำสอน ความรู้สึกนึกคิดที่ปรากฏอยู่ในความคิดของมนุษย์ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ในรูปแบบการสื่อสารธรรมด้วยสัญลักษณ์ ภาพจิตรกรรม สารทางภาษาที่ปรากฏอยู่ในภาพจิตรกรรมที่มีนัยแฝง และไวยาภาพพจน์ เพื่อช่วยให้เรื่องราวที่นำเสนอมีความชัดเจนมากขึ้น ทำผู้รับสารสามารถเข้าถึงและเข้าใจได้ง่าย ไม่สลับซับซ้อนเกินไป โดยจะต้องมุ่งเน้นให้ตรงประเด็นหลักตามเจตนารมณ์ของท่านพุทธทาสภิกขุ ผู้อุทิศทั้งชีวิตในการสร้างสวนโมกข์ ให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจในหลักธรรมคำสอน และนำไปปฏิบัติขัดเกลาให้ได้ผลจริงตามที่ได้ลงมือปฏิบัติ

๒. นักสื่อสารธรรมะ พระวิทยากร และพระภิกษุผู้ทำหน้าที่สื่อสารธรรม ต้องมีความมั่นใจ เชื่อมมั่นในตนเอง มีความกล้า มีความรู้ความสามารถ มั่นใจในสิ่งที่จะสอน ต้องเป็นคนช่างสังเกต มีความคิดสร้างสรรค์ พูดแล้วทำให้ผู้ฟังเข้าใจง่ายตามที่พูดได้ เลือกใช้ภาษาต่างๆให้ตรงกับเนื้อหาที่ตรงกับความต้องการของผู้พูดได้ดี จัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการและความ สามารถของผู้เรียน เพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านพฤติกรรม ความคิด เพื่อพัฒนานคนทั้งทางด้านสติ ปัญญา อารมณ์ เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจ รู้เห็นจริง และนำไปปฏิบัติได้ เนื่องจากเนื้อหาที่เป็นภาษาภาพพจน์ มีความผูกพัน

กับความคิดแบบคตินิยมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของพุทธศาสนา

๓. การออกแบบสื่อการสอนธรรม เพื่อการสืบทอดหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา จะต้องมุ่งประโยชน์ต่อผู้รับสารเป็นสำคัญ โดยการสร้างรูปแบบการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจต่อผู้เรียน การสอนรูปแบบใหม่ๆที่น่าสนใจ สร้างบรรยากาศการเรียนการสอนที่เอื้อเพื่อต่อผู้เรียน ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยผ่านการจำ การเรียนรู้ด้วยความเข้าใจ การเรียนรู้แบบประยุกต์ การเรียนรู้แบบวิเคราะห์สังเคราะห์ อันจะเป็นปัจจัยช่วยให้ผู้รับสารสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้เก่ากับองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นสื่อการสอนธรรมทางศาสนาที่มีแนวคิดลึกซึ้ง ผ่านมายาคติทางสังคมและวัฒนธรรมในด้านพิธีกรรม ความเชื่อ ประเพณี ค่านิยม และทัศนคติของผู้รับสาร เป็นการเปิดพื้นที่ให้ผู้รับสารได้ใช้องค์ความรู้ที่มีในการทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร และเป็นช่องทางในการสื่อสาร เพื่อจูงใจให้ผู้รับสารเกิดการเรียนรู้ และตื่นตัวพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่อยู่เสมอ

บรรณานุกรม

- เจ้าอธิการชัยชนะ สุขวฑฺฒโน (ฤทธิ์บันเทิง). (๒๕๕๔). **การประยุกต์ธรรมเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. [Jao-Athikarn Chaichana Sukhavattano (Ritbunroeng). (2011). *An Application of Dhamma for Proclaiming Buddhism of Thai sangkha*. Master of Arts Buddhist Studies, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.]
- นันทวรรณ รัตติวัณ. (๒๕๕๔). **การขัดเกลาทางสังคมของเด็กวัยรุ่นในสถานสงเคราะห์ : กรณีศึกษาสถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชนมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. [Nanthawan Rattivat. (2011). *An Approach and Measures for Teenage's Socialization : A Case Study in a Rajvithi Home for Girls Organization*. Master of Public and Private Management, Graduate School of Public Administration, National Institute of Development Administration.]
- ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์. (๒๕๓๐). **ปรัชญาเมธีกับพุทธทาสภิกขุ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์น้ำฝน. [Thawiwat Puntarikiwat. (1987). *Savant Philosophy and The Buddhadasa's*. Bangkok : Rainwater Publishing.]
- พระประสาน อีสฺสโร (เสมียนรัมย์). (๒๕๕๔). **ศึกษาพฤติกรรมการรักษาศีล ๕ ที่มีผลต่อความ เครียดและความสามารถของนักเรียนโรงเรียนรัตนจินะอุทิศ ราษฎร์บูรณะ**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. [Phra Prasan Isaro (Semiynramy). (2015). *A study of Five precepts Observing whit Influences to Tensions and Abilities of Students at Rattanajina Utit School, Ratburana, Bangkok* : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.]
- พระมหาจิระศักดิ์ ธมฺมเมธี (สังเมฆ). (๒๕๔๔). **การศึกษาวิเคราะห์เรื่องปัญหาภาษาในพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีแนวคิดเรื่องภาษาคนภาษาธรรมของพุทธทาสภิกขุ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. [PhraMaha Jirasak Thammamethi (Sungmek). (2001). *A Critical Study of The Language Proplem In Buddhism with The Special Reference to The Buddhadasa's Concept of Everyday Language and Dhamma Language*. Master of Arts Philosophy. Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.]
- พระสมัคร มุลทากุล. (๒๕๕๕). **วิธีการใช้อุปมาในการสอนของพระพุทธเจ้า**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. [Phra Samak Multagul. (2012). *The Application of Metaphor in Buddha's Teaching*. Master of Arts Buddhism Studies. Graduate School, Chiang Mai University.]
- อำนวย ยัสโยธา. (๒๕๔๖). **ภูมิปัญญาการนำทางสู่เนื่อธรรมของท่านพุทธทาส**. สงขลา : มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. [Amnuay Yussayotha. (2003). *The guiding wisdom of Buddhahase for comprehending of Dhamma Virtue*. Songkhla : Songkhla Rajabhat University.]

- Barthes, Roland.(1999). **Image Music Text**. Translatedby Stephen Heath. New York : Hill and Wang.
- Berlo, K. (1960). **The Process of Mass Communication**. New York : Hoit, Rinehart and Winston.
- Lacey, Nick. (1998). **Image and representation : Key concepts in Media Studies**. London : Macmillan Press.
- Pakpoom Hannapha and Grit Thonglert (2011). "The integration of image and text for communication in the mural paintings of Potharam temple in Nadoon district, Maha Sarakham province". **Procedia-Social and Behavioral Sciences** 30 : 53-5.